

УДК 336.717.122.2

КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ПРИБУТКОВОСТЬ БАНКУ»

*Нескородєва І.І., к.е.н., доцент,
Кузьміна Н.М., студентка (ХНЕУ)*

Стаття містить у собі аналіз підходів щодо визначення найвагомішої складової частини прибутковості банківської установи – прибутку банку, а також чинники, які мають безпосередній вплив на формування банківського прибутку.

Ключові слова: банківська установа, прибуток банку, прибутковість, ефективність, відсоткова маржа, оптимізація витрат.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями.

Фінансово-кредитні установи, особливо банки, відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи. Для будь-якої організації найважливішим чинником успішного функціонування є отримання прибутку. Відповідно до цього твердження, головна ціль діяльності банків полягає у прагненні досягти максимального рівня прибутковості, в умовах найменших фінансових ризиків. Банківський прибуток є одним з найважливіших показників ефективності функціонування банку та його стабільності. Незадовільний рівень прибутковості банку є причиною його неплатоспроможності, погіршення належної якості роботи і можливого банкрутства. У нинішніх умовах, коли банки пережили кризу банківського сектору, і потрохи почали відновлювати свій стан, такий показник як прибутковість посідає важливе місце у визначенні фінансової стійкості та конкурентоспроможності банку на ринку. Саме тому, розгляд прибутковості банку є однією з актуальних тем на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи теорії прибутковості банку знайшли

відображення у наукових працях таких видатних зарубіжних і вітчизняних вчених, як: Л. Алексеюк [1], І. Бланк [2], О. Вовчак [3], О. Криклій [4], О. Стойко [5], Р. Трикало [6] та інші.

Мета статті: проведення аналізу різноманітних підходів щодо визначення економічної категорії «прибутковість банку», а також розгляд її впливу на загальний результат діяльності банківської установи.

Вклад основного матеріалу дослідження. Однією з найважливіших складових ефективної діяльності банку є отримання ним прибутку. Прибуток як економічну категорію можна розглянути з різних боків:

як вираження результатів фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання;
як винагороду за підприємницький ризик;
як джерело самофінансування.

Це свідчить про те, що вчені розглядають прибуток по-різному. Більшість з них єдині у своєму підході та розглядають прибуток банку з бухгалтерської сторони. Згідно до П(с)БУ 3 «Звіт про фінансові результати» прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати [7]. Але все ж таки існує безліч підходів щодо визначення цього поняття, які наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Підходи щодо визначення поняття «прибуток банку»

Автор 1	Наукова думка 2	Підхід 3
Вовчак О. [3]	фінансовий результат діяльності банку, який розраховується як різниця між його доходами та витратами.	результат фінансово-господарської діяльності
Стойко О. [5]	різниця між доходами та витратами банку.	результат фінансово-господарської діяльності
Мороз А. [8]	перевищення їх доходів над витратами	результат фінансово-господарської діяльності
Стельмах В. [9]	перевищення доходів банку над витратами (різниця між ними) до сплати податку на прибуток	результат фінансово-господарської діяльності
Черкасов В. [10]	кінцевий фінансовий результат його діяльності, перевищення доходів над витратами	результат фінансово-господарської діяльності

1	2	3
Міщенко В. [11]	те, без чого банк не може існувати, без чого втрачається зміст його економічного обслуговування	результат фінансово-господарської діяльності
Алексеюк Л. [1]	форма доходу підприємця, який вкладає власний капітал з метою досягнення окремого комерційного успіху, у той же час прибуток є визначеною платою за ризик здійснення підприємницької діяльності	винагорода за ризик
Тиркало Р. [6]	різниця між валовими доходами банку та витратами	результат фінансово-господарської діяльності
Бланк І. [2]	втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення діяльності	винагорода за ризик
Криклій О., Маслак. Н [4]	основне та найдешевше джерело фінансування потреб суб'єкта господарювання у капіталі.	джерело самофінансування

Узагальнюючи усі ці підходи прибуток можна визначити як кінцевий фінансовий результат, який має грошову форму, певною мірою є винагородою за здійснений ризик та є підсумком ефективного управління діяльністю банку. Прибуток є вартісним показником і характеризує лише ту частину доходу яка звільнена від витрат, що були понесені в процесі діяльності банку. Прибуток виступає найважливішим чинником прибутковості банку. Прибутковість банку – це сумарний позитивний результат його господарсько-фінансової та комерційної діяльності. Розкриття економічного змісту категорії «прибутковість» забезпечить більш якісну оцінку її рівня. На рис. 1.1 наведено розширене тлумачення прибутковості банку [12].

Відповідно до цієї схеми можна сказати, що поняття «прибутковість банку» ширше ніж сума його прибутку, він виступає лише вихідною точкою для визначення прибутковості банку, яка в свою чергу, характеризує рівень віддачі витрат і використання коштів. Прибутковість банку залежить насамперед від оптимальної структури його балансу в частині активів і пасивів та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу. До важливих умов забезпечення відповідного рівня прибутковості банківських установ належать оптимізація структури доходів і витрат, визначення мінімально допустимої процентної маржі, виявлення тенденцій у дохідності кредитних операцій та планування мінімальної дохідності маржі для прогнозування орієнтованого рівня процентів за активними і пасивними операціями.

Існує багато факторів, які впливають на формування прибутку. Їх класифікація наведена на рис. 1.2.

До внутрішніх факторів відносять ті, які залежать від діяльності банку і характеризують різні сторони його діяльності. До таких факторів відносять:

якість управління персоналом (підвищення кваліфікації персоналу, поліпшення умов праці, добробуту працівників банку);

якість маркетингової політики банку (ефективність цінової політики банку, удосконалення банківських технологій, організаційно-технічний рівень управління виробництвом і збутом банківських продуктів, їх конкурентоспроможність);

якість ризик-менеджменту у банку, у тому числі зниження ризиків банківської діяльності шляхом збільшення обсягу і набору без ризикових комісійних операцій, ефективність системи оцінки та мінімізації ризиків банку;

якість управління формуванням та використанням ресурсів банку, у тому числі таке формування пасивів та розподіл активів, які можуть забезпечити достатній рівень ліквідності, рентабельності та надійності.

Серед внутрішніх факторів виділяють екстенсивні та інтенсивні фактори. До екстенсивних відносять фактори, що відображають обсяг ресурсів, а також неефективне використання ресурсів (втрати через ризики, значні відволікання коштів у фонди та резерви). До інтенсивних – фактори, що відображають ефективність використання ресурсів або сприяють цьому (підвищення кваліфікації працівників, впровадження прогресивних технологій та ін.).

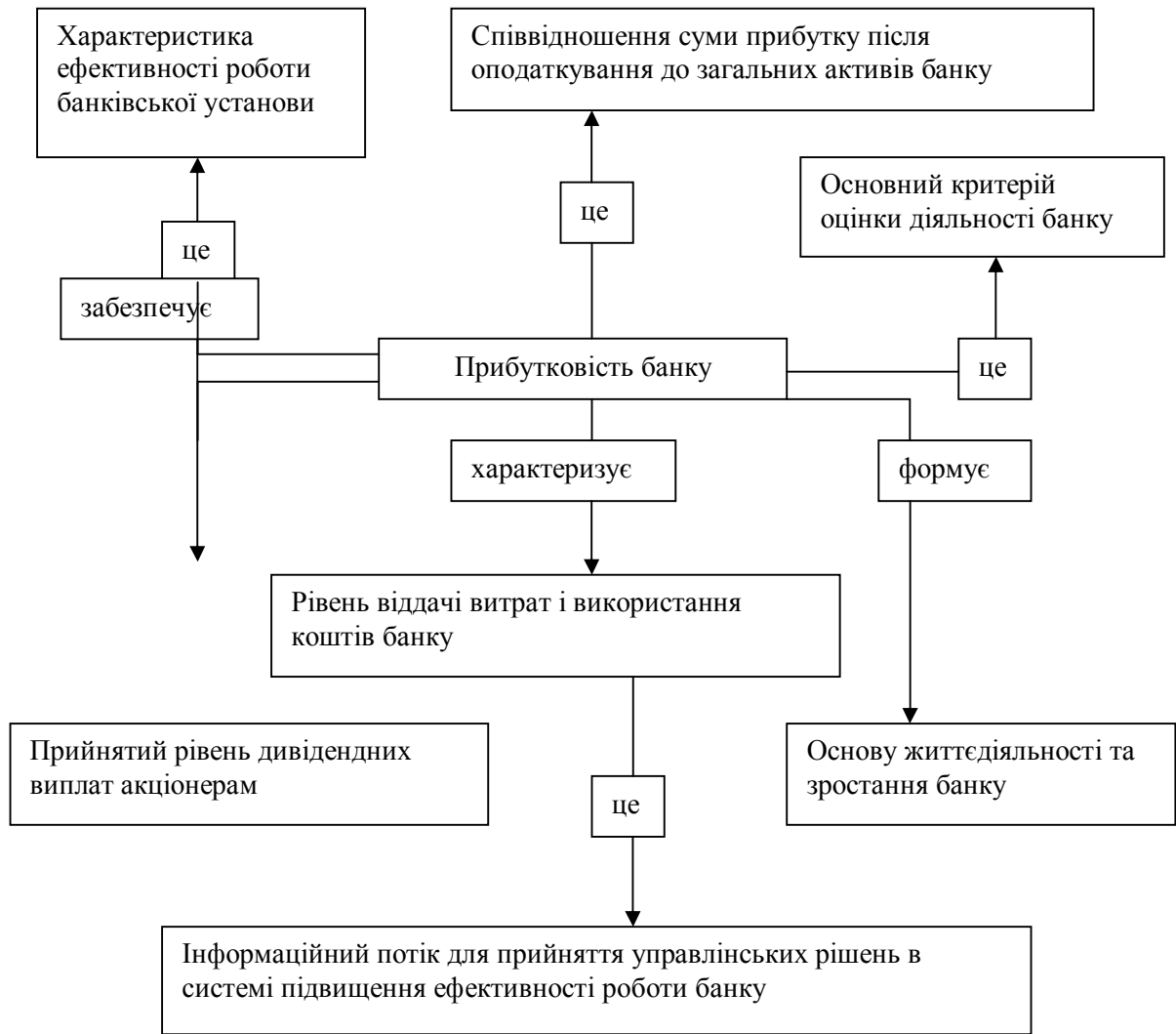

Рисунок 1 – Схема розширеного тлумачення категорії «прибутковість банку»

Рисунок 2 – Класифікація факторів, що впливають на формування прибутку банку*
*Розроблено автором за матеріалами [4, 6]

До зовнішніх факторів належать ті, що не залежать від діяльності самого банку, хоча деякі з них можуть суттєво впливати на темпи зростання прибутку і рентабельності. Зовнішні фактори розподіляються на ринкові та адміністративні. До ринкових факторів відносять фазу економічного розвитку країни, рівень конкуренції на ринку, попит і пропозицію на кредит, ціна на кредитні ресурси, рівень довіри населення до банківської системи та рівень їх доходів та ін. До адміністративних факторів відносять державне регулювання, податкову систему, фінансову та грошово-кредитну політику Національного банку України.

Висновок. За результатами дослідження були розглянуті різноманітні підходи щодо визначення таких економічних категорій як «прибуток банку» та «прибутковість». Також результатом стало визначення чинників, які мають безпосередній та опосередкований вплив на отримання банківською установою належного рівня прибутковості. Було зазначено більш широке розуміння такого показника як «прибутковість» ніж розмір прибутку у розрізі визначення фінансового тану банківської установи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеюк Л. Ризик – один із факторів формування прибутку / Л. Алексеюк // Економіка, фінанси, право. – 2008. – № 4. – С. 17–21
2. Бланк И. А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2009. – 752 с.

Аннотация. Статья содержит в себе анализ подходов к определению наиболее весомой составляющей части прибыльности банковского учреждения – прибыли банка, а также факторы, которые имеют непосредственное влияние на формирование банковской прибыли.

Ключевые слова: банковское учреждение, прибыль банка, прибыльность, эффективность.

Summary. The article comprises the analysis of approaches to definition of the most powerful making part of profitability of banking establishment – bank profits, and also factors which have direct influence on formation of bank profit.

Keywords: bank, profit of bank, profitability, efficiency.

*Рецензент к.е.н., доцент ХНЕУ Кондусова Л.Ф.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підруч. / О. Д. Вовчак. – К. : Знання, 2008. – 564 с.

4. Криклій О. А. Управління прибутком банку: монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 136 с.

5. Стойко О. Я. Банківські операції: підруч. / О. Я. Стойко. – К. : КУНЕС, 2008. – 258 с.

6. Тиркало Р. І. Банківська справа: навч. посібник / Р. І. Тиркало. – Тернопіль: Карт-бланш, 2008. – 314с.

7. Кавторева Я. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку: коментарі / Я. Кавторева. – Х. : Фактор, 2009. – 1328 с.

8. Мороз А. М. Банківська енциклопедія / А. М. Мороз. – К. : Ельтон, 2005. – 336 с.

9. Стельмах В. С. Енциклопедія банківської справи / В. С. Стельмах. – К. : Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.

10. Черкасов В. Е. Банковские операции / В. Е. Черкасов. – М.: Консалтбанкир, 2008. – 288 с.

11. Міщенко В. І. Банківські операції: підруч. / В. І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська. – К. : Знання, 2007. – 727с.

12. Мазурок П. П. Вплив фінансової кризи на рівень прибутковості діяльності вітчизняних банків: теоретичний та прикладний аспект / П. П. Мазурок, О. П. Гузенко // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 7. – С. 25–30